

Norsk
Utenrikspolitisk
Institutt

Geopolitiske utsikter og implikasjoner for Norge

Sjømatkonferansen 2025

6. januar 2025

Kari M. Osland

Struktur

- I. Ståa i dag
- II. Dimensjonerende faktorer
- III. De viktigste sikkerhetspolitiske utfordringene i 2025
- IV. Implikasjoner for Norge
- V. Spørsmål til videre refleksjon

I. Ståa i dag

Mindre samarbeid og mer uforutsigbarhet

- Globaliseringen stagnerer mens geopolitiske spenninger øker.

Samtidig behov for mer samarbeid og forutsigbarhet

- Sikkerhet
- Klima
- Helse
- AI og teknologi

II. Dimensjonerende faktorer

- 1) Nye aktører
- 2) Nye arenaer
- 3) Nye spilleregler

III. De viktigste sikkerhetspolitiske utfordringer i 2025

1. Trumps veivalg og verdens svar
2. Krigen i Ukraina
3. Kina og Vestens håndtering
4. Bruk av atomvåpen, reaktorulykke og kjernefysisk spredning
5. Krigen i Midt-Østen
6. Svekket regelbasert verdensorden; splittelse mellom Vesten og “resten”
7. Svekket tillit til det demokratiske systemet
8. Europeisk lederskap

1. Trumps veivalg og verdens svar

- Hvilke sikkerhetspolitiske og økonomiske konsekvenser?
- Fokus på Kina; Europa må klare seg mere selv
- Økonomisk fokus, proteksjonisme, toll- og handelsbarrierer
- Mer polarisering i et splitta land
- Fører en transaksjonell politikk, iblanda trusler
- Dystre utsikter men, det finnes muligheter også

2. Krigen i Ukraina

- Fortsatt veldig kritisk, positivt unntak er Svartehavet. Skulle Putin vinne, vil det være en tragedie for Ukraina men potensielt også farlig for omkringliggende land, inkludert oss.
- Vil Trump avslutte krigen raskt slik han har lovet? På Putins premisser? Styrken på slagmarken er viktig for styrken ved forhandlingsbordet
- Om ikke NATO medlemskap er aktuelt, vil EU-medlemskap være mulig?
- Vil Europa kunne levere det som kreves uten USA? Vil Europa stå samlet?

3. Kina og Vestens håndtering

- Kina er tydelig på at de ønsker en multipolær verdensorden, der Kina leder an
- Hvordan vil USAs dreining mot Kina påvirke det allierte samarbeidet?
- Og hvordan skal vi navigere i det som ser ut til å bli et i økende grad konfliktfyllt forhold mellom USA og Kina?
- Vil Iran, Russland, Kina og Nord-Korea styrke samarbeidet?

4. Bruk av atomvåpen, reaktorulykke og kjernefysisk spredning

- Med pågående krig i Ukraina er det økt fare for både bruk av atomvåpen samt ulykker i atomreaktorer.
- Kjernefysisk opprustning i Kina. Fare for ytterligere opprustning globalt.

5. Krigen i Midt-Østen

- Trumps fokus vil trolig være å støtte Israel og holde Iran i sjakk (særlig for å tvinge fram nye forhandlinger om Irans atomprogram og overføring av våpen til Russland og ikke-statlige aktører.)
- Han forventes å oppfordre Netanyahu til å trappe ned militæroperasjoner i Gaza og Libanon, etter våpenhvilen i sistnevnte.
- Syria etter Assads fall: vil det bidra til en forverret konfliktspiral eller større regional stabilitet?
- Krigene, konfliktene, nøden og opplevelsen av Vestens doble standarder er som å helle bensin på et radikaliseringsbål – i regionen og utenfor

6. Svekket regelbasert verdensorden; splittelse mellom Vesten og “resten”

- Vestens relative innflytelse, og den regelbaserte orden, er svekket – problematisk for et lite land som Norge
- Vesten kritiseres for doble standarder og hykleri, ref Gaza, Ukraina og Sudan.
- Trolling, propaganda og desinformasjon fører og styrker dette narrative.
- Mange ikke-vestlige stater fremhever FN-traktaten av 1945 og ønsker en multipolær verdensorden, ikke nødvendigvis anti-vestlige, ref India og Brasil

7. Svekket tillit til det demokratiske systemet

- Autokratier er i fremmarsj globalt. Man opplever at staten og demokratiet ikke leverer det man forventer/trenger.
- Grunnleggende sett står demokratiet som ledestjerne på spill, også i vestlige land hvor særlig radikale høyrekrefter er kritiske til det liberale demokratiet og det som har vært en ekspansiv liberal intervensjonisme etter den kalde krigens slutt.
- Demokratiske samfunn strever i tillegg med hvordan de skal skille sin åpne og selvkritiske diskurs fra desinformasjonen som spres av fiendtlige stater.

8. Europeisk lederskap og samhold

- Den politiske og økonomiske helsetilstanden i Europa er skjør mens lederskap er viktigere enn noen gang før
- Daglige hybride angrep mot Europa
- Vil Europa klare å stå samlet og fylle et sikkerhetsgap etter USA, evt?
- Draghi-rapporten: Epoken der EU stolte på billig russisk energi, grenseløse kinesiske markeder og amerikansk sikkerhet er over. Europa trenger økonomisk vekst.
- Svaret er mer samarbeid: 1. forskning og innovasjon; 2. felles plan for dekarbonisering og konkurransekraft 3. koordinert satsing på sikkerhet og beredskap., 4. strategisk autonomi og økonomisk sikkerhet (+ fornyet politisk ledelse)

IV. Implikasjoner for Norge

- Vi står ikke utenfor, vi har grunnleggende sett valgt side, og må navigere godt
- Vi er utsatt fordi
 - vi har en åpen økonomi og store investeringer i utlandet
 - ikke er medlem av EU, og sikkerhetspolitisk avhengig av NATO/USA
 - det multilaterale systemet og en regelbasert verdensorden som har tjent oss godt, vakler
- Draghi-rapportens anbefalinger gjelder også oss

V. Hva bør norsk næringsliv tenke på inn i 2025?

- Sikkerhetspolitikken har kommet inn i det økonomiske domenet igjen
- Hva vil en mindre globalisert økonomi bety? En ny blokkdelt verden? Hvordan navigere i dette?
- Digitalisering og KI gir mange muligheter, men også risiko.
- Viktig med økt satsing på forskning, investeringer i innovasjon og vår beredskap. Både offentlige og private midler bør gå inn i dette.

IV. Spørsmål til videre refleksjon

- Hvordan styrke vår motstandskraft mot ulike trusler og hindre at samfunnet svekkes innenfra?
- Hvordan gjenskape og styrke tillit til det demokratiske, politiske system?
- Hvordan redusere polarisering og bygge broer?
- Den globale orden hviler på makt. Den har hvilt på vestlig/amerikansk makt. Kan flere paralelle systemer fungere i fredelig sameksistens? Vil samhandling med land som er ulike oss føre oss nærmere hverandre, eller vil det styrke deres økonomiske posisjon og samtidig svekke vårt demokratiske samfunnssystem?
- Hvilke verdier vil vi fremme, hvilke interesser og fortrinn har vi?
- Er vår grunnleggende sikkerhet truet? Er vi i så fall godt nok forberedt? Og hvordan er vår evne til å håndtere flere kriser samtidig?
- Stivhengigheten er sterk men vår historie viser at vi ikke er skjermet fra det som skjer utenfor våre grenser. I år er det 80 år siden slutten på andre verdenskrig. Vi må ta inn over oss at vi er sårbare – det er på tide å våkne.